

СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА ТЕОРИЯ В НАЧАЛОТО НА НОВИЯ ВЕК

На 21 и 22 април 2005 г. в Икономически университет – Варна беше проведена научна конференция на тема “Икономическата теория в началото на XXI век: постижения, проблеми и перспективи”. Тя беше организирана от катедра “Обща икономическа теория”. В нейната работа взеха участие представители на академичната наука в България (ИУ-Варна, УНСС, СА “Д.А. Ценов”-Свищов, всички варненски висши училища и др.), научни институции (Икономическия институт на БАН), както и учени от чужбина – САЩ, Гърция, Сърбия и Черна гора.

Конференцията откри *проф. д-р ик. н. Здр. Ковачев*. В своето слово той посочи, че тя се посвещава на 85-годишния юбилей на ИУ и е част от научните инициативи по повод юбилея. Проф. Ковачев запозна присъстващите с основните етапи в развитието на университета и постепенното му утвърждаване като авторитетна образователна институция. Началото е в едно решение на Търговско-индустриалната камара в гр. Варна през 1914 г. за откриването на Висше търговско училище, но избухването на Първата световна война временно отлага изпълнението му. Официалното откриване на ВТУ е през 1920 г. В приветствената си реч на откриването цар Борис III пожелава “на първото българско Висше търговско училище да крепне и се развива, като разпраща по всички кътове на родината просветени и съзнателни граждани, които да заработят с всички сили за благоденствието и напредъка на българския народ.”

За откриване на конференцията думата беше дадена на *доц. д-р З. Младенова*, ръководител на катедра “ОИТ”. Тя формулира задачите на конференцията и пожела на всички участници успешно представяне. От името на академичното ръководство приветствие към участниците в конференцията поднесе *доц. д-р Св. Ракаджийска*, зам.-ректор по НИР на ИУ-Варна. Тя очерта новите предизвикателства пред развитието на икономическата теория, произтичащи от новите глобални реалности и от необходимостта да се търси адекватна теоретична основа на продължаващите постсоциалистически трансформации.

Пленарното заседание предизвика голям интерес сред академичната общност. Наред с гостите и участниците в конференцията в неговата работа се включиха много преподаватели и студенти. На заседанието бяха изслушани два доклада.

Основният доклад “Стопанският XX век и развитието на икономическата теория” изнесе *доц. д-р З. Младенова*. В него тя очерта главните икономически процеси и тенденции през XX век и на тази база представи развитието на икономическите идеи. Последователно бяха разгледани етапите и противоречивият път на развитие на ортодоксалната и

неортодоксалните школи и течения (главно институционализма и марксизма). Крайният извод е, че в края на XX век продължава да се проявява плурализмът и многообразието от икономически идеи, както и във всички предходни епохи, като сред това многообразие се очертава водещата роля на неокласицизма.

Докладът стана повод за изказвания и въпроси. *Ст.н.с. / ст. д-р ик. н. Ат. Леонидов* (ИИ на БАН) даде висока оценка на доклада, който представя задълбочен и критичен анализ на еволюцията на икономическата мисъл в рамките на XX век. Като положителен беше оценен фактът, че докладът засяга и проблема за историческата съдба на марксисткото учение. Във връзка с това беше зададен въпросът дали според докладчика има елементи на марксисткото учение, които могат да се използват за изучаване на съвременната икономика. *Проф. д-р ик. н. Здр. Ковачев* се присъедини към оценката на проф. Леонидов и също отправи въпроси към докладчика, свързани с оценката на марксизма. Според него марксисткото учение не е загубило актуалността си и в наши дни и то трябва да се оценява през призмата на единството на теория и методология.

Доц. Младенова посочи, че съдържащата се в доклада оценка за историческата съдба на марксизма не е насочена срещу него и не трябва да се разбира по този начин. Стремешът ѝ е бил да представи обективно и безпристрастно еволюцията на основните теоретични школи и направления през XX век, както и състоянието на нещата в областта на икономическата теория в края на века, вън и независимо от всякакви лични предпочитания и пристрастия. Що се отнася до нейната лична оценка, тя подчерта, че и днес продължава да смята икономическото учение на марксизма за забележително постижение на теоретичната икономическа мисъл. Методологията на К. Маркс несъмнено съдържа елементи с непреходно значение - учението на диалектиката, принципа теорията да се изгражда в неразривна връзка с практиката и т.н. Но по-важното е друго - на базата на тази методология е създадена една теория, която отразява реалностите на капитализма на XVIII-XIX век. Днес светът е различен. Ето защо най-малкото, което може да се каже, е, че марксизмът се нуждае от сериозна критична преоценка, особено в бившите социалистически страни. На такава основа по-нататък трябва да се търси отговор на въпроса дали марксизмът разполага с инструментариум за изучаване на съвременната икономика.

Вторият пленарен доклад на тема "Икономическата теория в периода на посткомунистическа трансформация" изнесе *доц. д-р Вл. Владимиров* от катедрата-организатор. В центъра на своето внимание той постави постиженията и несполуките на съвременната икономическа наука при анализа и научната обосновка на икономическата трансформация в постсоциалистическите страни. Проследена беше еволюцията на

теоретичните виждания за същността и целите на реформите. Докладчикът очерта някои нови насоки в развитието на икономическата теория, получили тласък от дебатите по въпросите на прехода от плана към пазара. Специално място беше отделено на т. нар. “транзитология” и нейния подход към изучаването на икономиките в преход. Доц. Владимирова защити тезата, че по-нататъшното разработване на икономическата теория за постсоциалистическото развитие остава актуална задача и в условията на евроинтеграцията.

В заключителната част на пленарното заседание обширно изказване, насочено към двата пленарни доклада, направи *акад. Н. Попов*. Той очерта основните тенденции на развитие в трите центъра на световната икономика - Северна Америка (главно САЩ), Западна Европа (ЕС) и Източна Азия (Япония, Китай, Индия), като подчерта, че живеем в сложен и многополюсен свят, подложен на динамични изменения. Геостратегическите промени отправят сериозни предизвикателства към икономическата теория и несъмнено ще се отразят върху нейното развитие.

Работата на конференцията продължи в три секции, в рамките на които бяха изнесени общо 50 доклада.

Секция 1. История и методология на икономическата теория. Алтернативни икономически школи

В тази секция бяха изслушани 14 доклада. В нея взеха участие чуждестранните гости, чиито доклади бяха изнесени на английски език. Фокусирано беше главно върху фундаментални теоретични и методологически въпроси на ортодоксалната и неортодоксалната икономическа мисъл. Макар и от различни позиции, редица докладчици обърнаха внимание върху тенденцията към взаимно проникване и интеграция между основните теоретични направления, която се проявява в края на ХХ и началото на ХХІ век.

Доклад на тема “Неокласическият институционализъм в икономическата мисъл – една българска традиция” изнесе *проф. д-р ик. н. М. Кънев* (СА “Д. Ценов”- Свищов). В него той свързва определени тенденции в развитието на световната икономическа мисъл с развитието на икономическата теория в България. Авторът анализира появата на неокласическия институционализъм като ново идейно направление. На такава основа проф. Кънев направи връзка с развитието на икономическите идеи в България и обоснова тезата, че в това отношение съществува българска традиция в лицето на д-р Ив. Богоров, проф. Г. Данаилов и проф. Т. Владигеров, която трябва да се познава и цени.

На една нова и бързоразвиваща се област на съвременния икономикс – т. нар. експериментален икономикс (“Experimental Economics”), посвети своя

доклад проф. Ан Фендър (Гетисбърг Колидж, Пенсилвания, САЩ).¹ В него обстойно бяха изяснени пътят на развитие, проблемите и постиженията на експерименталния икономикс, довели до присъждането на Нобелова награда по икономика на Върнан Смит.

Докладите повдигнаха редица въпроси. В дискусиата се включиха доц. П. Танова, доц. З. Младенова, доц. Л. Кирев.

В доклада си доц. д-р О. Стоичкова (Висше училище по застраховане и финанси, София) проследи еволюцията на възгледите за предмета на икономическата теория (политическата икономия), както и съвременното разбиране по въпроса.

Задълбочен анализ на теорията на икономическата политика представи проф. П. Корлирас (Университет по икономика и бизнес, Атина, Гърция) в доклада си на тема "Променящи се перспективи в теорията на икономическата политика". Той фокусира върху еволюцията на тази теория през втората половина на ХХ век. Авторът разграничава три периода. Първият - от края на Втората световна война до края на 60-те години на ХХ век, проф. Корлирас обозначава като "време на оптимизъм" – време на вяра в ползата от намесата на държавата в икономиката и растяща роля и функции на правителствата. Вторият период - от края на 60-те до 80-те години е "време на съмнения" – време на сериозна промяна на основата на най-новите развития в макроикономическата теория (Новата класическа макроикономика и др.), на доказване неефективността на регулативната политика, преосмисляне и стесняване ролята на държавата в икономиката. Третият етап обхваща последните 20 години на ХХ век, когато се появява нова тенденция в теорията на икономическата политика, свързана с развитието на Новата политическа икономия (The New Political Economy). Различава се принципно от старите подходи, които по същество са нормативни, с това, че съдържа позитивен подход към икономическата политика и затова задава друг кръг от въпроси. Идеята за "правдоподобността" (credibility) е крайъгълен камък на новата теория на икономическата политика, тя измества акцента от въпроса за това каква трябва да бъде икономическата политика (цели, инструменти) към въпроса как се прави и как се прилага в демократичните общества.

Докладът предизвика оживена дискусия. Сред въпросите, отправени към проф. Корлирас, бяха: Каква е връзката между Новата политическа икономия и теорията на обществения избор (Public Choice Theory)? Въпросът за корупцията намира ли място в Новата политическа икономия и на каква теоретична основа се изследва? Третият етап в развитието на теорията на икономическата политика и новата тенденция – позитивния, а не нормативен подход, измества ли стария или само го допълва?

¹ Проф. Ан Фендър беше гост-професор в ИУ-Варна по програма "Фулбрайт". През зимния семестър на учебната 2004 -2005 г. тя изнасяше лекции по дисциплината "Междинна микроикономика".

В доклада си "Алтернативи и императиви на моделите на пазарно стопанство в ЕС" доц. д-р П. Танова (УНСС) разглежда проблем с важно теоретично значение от гледна точка на европейските реалности. Тя установява, че от трите основни модела на пазарната икономика - направлявано, модифицирано и социално пазарно стопанство, първият стои в основата на структурата и политиките на ЕС, на неговия механизъм на функциониране. Според доц. Танова обаче той най-малко съответства на изискванията на информационната революция и икономиката, основана на знанието. Това спъва изпълнението на Лисабонската програма, предизвиква изоставане на ЕС в осъществяването на технологичната промяна и е основание за сериозно безпокойство.

Проф. С. Зарич (Университет Белград, Сърбия и Черна гора) представи доклад на тема "Краят на аутисткия икономикс: оценка на институционалната икономическа теория", който предизвиква голям интерес и множество въпроси.²

В своя доклад доц. д-р Сн. Найденова (СА "Д. Ценов"-Свищов) анализира същността на еволюционната теория, нейните основни възгледи и представители.

Част от докладите в секцията бяха ориентирани към новите процеси в икономиката и обществото и предизвикателствата, пред които те изправят икономическата теория. Доц д-р Кр. Николова (ИУ-Варна) изнесе доклад на тема "Философско-икономическите парадигми на новата икономика". Основната теза е, че дълбоките промени в икономическия живот на обществото налагат да се смени философската парадигма. Мост между миналото и настоящето хвърля докладът на доц. д-р Л. Кирев (СА "Д. Ценов"-Свищов) "Класическата либерална теория – основа на концепцията за глобализацията". Авторът ни връща към теоретичното наследство на А.Смит и неговата идея за либерална външнотърговска политика и на Дж. Ст. Мил за миграцията на капитала. Той аргументира тезата, че корените на съвременната теория и идеология на глобализацията са в миналото. Продължение на изложените проблеми е докладът на гл.ас. д-р О. Марков (СА "Д. Ценов"- Свищов) "Бъдещето на либерализма в глобализиращия се свят". В него той разглежда съвременните проекции на либерализма, неговите особености и нови характеристики, които го превръщат в доминираща идеология на глобализиращия се свят. В доклада си "Предизвикателства на глобализацията за промени на статистиката в информационното общество" доц. д-р Д. Радилов (ИУ-Варна) се спря на новите изисквания, на които трябва да отговори статистиката в условията на глобализация и информационно общество. Той фокусира по-конкретно върху необходимостта от

² Докладът е публикуван в бр. 4/2005 г. на сп. "Икономическа мисъл".

изменение на институционалната структура на статистиката и на мерките, които предприема ЕС в тази насока.

В първа секция бяха изслушани и докладите на *гл.ас. д-р А. Радев* (СА "Д. Ценов"-Свищов) "Един нов поглед върху факторите на производството и разпределението на дохода", в който авторът аргументира необходимостта от преосмисляне на теорията за факторното разпределение на дохода; на *гл. ас. д-р К. Господинов* (ИУ-Варна) "Ентропия в икономиката", в който се разглеждат отличителните черти на ентропията и се анализират възможностите за нейното приложение в икономиката и на *гл. ас. д-р Здр. Славов* (ВСУ "Ч. Храбър"- Варна) "Равновесни концепции в общественния избор и икономика на размяната", в който обект на анализ е връзката между възможностите на агентите да образуват коалиции и множествата равновесни състояния (съгласно равновесните концепции).

Секция 2. Неокласическата теория в съвременните условия

Тук бяха представени 18 доклада, разглеждащи разнообразни и значими проблеми на съвременната икономическа теория.

В своя доклад *проф. д-р ик. н. П. Михайлов* (ИУ-Варна) осветли критично концепцията за "триадата фактори" в неокласическата теория и нейното (според докладчика) противоречиво обяснение. Друга основна концепция в неокласическата теория – за оскъдността на ресурсите, беше обект на анализ в доклада на *ст.н.с. II ст. д-р Пл. Чипев* (ИИ на БАН) "Оскъдността: Една очевидна икономическа концепция?". Той посочи, че хипотезата за оскъдността на ресурсите е основна в икономикса, но в същото време тя не се извежда или доказва, а се приема за дадена (очевидна). Във връзка с това авторът задава редица въпроси: Очевидна ли е наистина? А икономическа ли е по своята природа? Не се ли крие по-скоро друго икономическо явление зад концепцията за оскъдността и ако това е така, кое е то?, въпроси, на които предлага свои отговори.

Двата доклада предизвикаха дискусия. Част от присъстващите опонираха на докладчиците и изтъкнаха свои аргументи по разглежданите въпроси.

В доклада си за индивидуалния избор *гл. ас. Атанас Атанасов* (УНСС) дискутира възможностите на двата подхода - "конвенционалния" и неконвенционалния", към изучаването на проблема. Основният извод е, че е налице тенденция към ограничаване на теоретичното значение на първия подход, разширяване на теоретичното значение на втория и обединяване на аналитичните аспекти на двата подхода. Докладчикът подчерта, че на дневен ред е ключовият въпрос за излизане извън епицикълата на ограничената рационалност.

Актуално прозвуча докладът на доц. д-р Д. Канев (ВВМУ "Н.Й.Вапцаров" - Варна) "Икономическият подход към борбата срещу тероризма". Авторът насочи вниманието на аудиторията към националната сигурност като задължително условие за нормалното функциониране на икономиката. Използвайки елементарни икономически модели, той демонстрира възможностите на икономическия подход в борбата с тероризма.

В своеобразен фокус в работата на втора секция се превърнаха докладите, посветени на растежа и развитието. Те провокираха значителен интерес и дадоха повод за оживени дискусии.

С голямо внимание беше изслушан докладът на ст. н. с. / ст. д-р ик. н. Ат. Леонидов, посветен на новата теория на растежа, известна като ендегенна. Той изяснява задълбочено същността на категорията "ендогенен растеж", като паралелно подчертава, че ендегенното развитие не е специфична характеристика само на съвременната епоха. В доклада са разкрити чертите на ендегенните теории на растежа (ЕТР), използваните подходи при конструирането им, изтъкнат е приносът на П. Роумър за разработването на микроосновите на теорията за икономическия растеж. Като определя мястото на ЕТР в структурата на съвременната икономическа теория, авторът отбелязва, че съществува определена приемственост по отношение на класическата и неокласическата теория на растежа. Накрая той систематизира параметрите на ендегенния модел на икономическа политика на държавата.

Като продължение на поставените от проф. Леонидов въпроси е докладът на доц. д-р В. Пиримова (УНСС), в който критично са разгледани проблеми на традиционната теория на икономическия растеж. Той фокусира главно върху кейнсианските теории на растежа и възможностите им за изучаване на явлението в новите условия.

В доклада си "Еволюцията на теориите на развитието: продължение на традициите или търсена алтернатива" гл. ас. д-р Елисавета Димитрова (УНСС) постави някои въпроси от областта на теориите на развитието. В съвременните условия проблемите на развитието се отнасят не само за развиващите се страни, а се смятат за глобален феномен. Според авторката не съществуват нито исторически, нито логически основания да се отхвърля приложимостта на принципните положения от теориите на развитието към икономическото развитие на България, независимо че нашата страна беше обявена за "функционираща пазарна икономика".

В дискусиата по представените доклади и повдигнатите многобройни въпроси се включиха ст. н. с. д-р Т. Хубенова-Делисивкова, ст. н. с. д-р Пл. Чипев, доц. д-р Д. Карастатева, гл. ас. д-р Хр. Мавров.

Дискусиата по проблемите на растежа продължи с представянето на доклада на ст. н. с. д-р Н. Чкорев (ИИ на БАН), посветен на концепцията за

устойчивото развитие на прага на XXI век. Авторът проследи развитието на идеята за балансиран растеж, който освен чисто икономическото си съдържание включва и други два аспекта - екологосъобразност на растежа, насочен към опазване на природните ресурси, и решаване на проблемите за бедността и благосъстоянието. Докладчикът подчерта, че "устойчивото развитие е съвместна еволюция на човешки и природни системи".

Проблемите на икономическия растеж в работата на конференцията бяха логически обвързани с тези на цикличното развитие на икономиката, разгледани в доклада на *гл. ас. Кр. Керчев* (УНСС) "Теорията на дългите вълни и "новата икономика". В исторически и логически план е представена еволюцията на теорията за дългите вълни. Проследявайки тази еволюция, авторът акцентира върху ролята и значението на НТП и преди всичко на информационните и комуникационни технологии и Интернет, които лежат в основата на т.нар. "нова икономика". На преден план са изведени по-важните моменти, свързани с нейната същност, специфика, проявления и проблеми.

На някои въпроси на макроикономическата теория бяха посветени докладите на *гл. ас. д-р Хр. Мавров*, *гл. ас. д-р С. Ралева*, *гл. ас. д-р Л. Найденов*, *ас. Й. Беев* и *н. с. Г. Гетов*.

Гл. ас. д-р Христо Мавров (ИУ-Варна) разгледа развитието на макроикономическата теория и влиянието на основните макроикономически идеи върху кривата на Филипс. Той аргументира тезата, че съвременната крива на Филипс е резултат от еволюция, въплътила в себе си фундаментални принципни положения на монетаризма, новата класическа макроикономика, новото кейнсианство и теорията за реалния бизнес-цикъл. Авторът изтъкна, че новата кейнсианска крива на Филипс (НККФ) е сърцевина на новия неокласически синтез, посочи, че нейна теоретична основа е концепцията за негъвкавостта на цените и критично изложи предимствата и недостатъците на НККФ.

Гл. ас. д-р Стела Ралева (УНСС) представи емпирично изследване на изтласкващия ефект в България. Задачата е да се тества валидността на тази хипотеза за условията на нашата страна. Като цяло емпиричният анализ отхвърля съществуването на ефект на изтласкването върху инвестициите и потреблението и авторът търси обяснение на този феномен.

В своя доклад "Класически и неокласически основи на теорията на фискалния децентрализъм" *гл. ас. д-р Л. Найденов* (ИУ-Варна) застъпи тезата за необходимостта от засилване ролята на местното самоуправление поради възможността за непосредствен обществен контрол и точно идентифициране на потребителските предпочитания и за децентрализация на фискалния ресурс като фактор за неговата ефективна употреба

Ас. Й. Беев (УНСС) представи доклад на тема "Нова интерпретация и методологични особености на кейнсианския подход при анализа на

лихвените проценти”. В него авторът анализира особеностите на кейнсианската методология, теоретичните натрупвания в учението за лихвата до Кейнс и на такава основа извежда кейнсианското разбиране за същността на лихвата.

В доклада си на тема “Валутният вектор на антиинфлационната политика и икономическата теория и практика” *н. с. Г. Гетов* (ИИ на БАН) се спря на съвременната практика на държавите за валутни ограничения по време на кризи с цел даване отпор на финансови спекулации.

Към всеки от докладите бяха направени изказвания и зададени въпроси.

Последните четири доклада в секцията бяха посветени на проблеми на теорията на световното стопанство (международния икономикс).

Гл. ас. А. Атанасов (ИУ-Варна) представи доклад на тема “Парадигмата на Рикардо – необоримост или относителна валидност”. В него авторът отстоява схващането за актуалност на Рикардовата теория за сравнителните предимства и за недостатъци на съществуващите алтернативни възгледи за невалидността ѝ или прекомерното ѝ усложняване и доразвитие. В своята разработка *д-р Св. Бонева* (УНСС) представи две по-малко известни теории за международната икономическа интеграция – теорията за проконкурентния ефект на Венебълс-Смит и теорията на Кругмън-Венебълс за концентрацията на икономическата дейност и локационните ефекти от интеграцията. В своя доклад “Защо ще се разпадне ЕС през 2020 година?” *гл.ас. д-р Г. Маринов* (ИУ-Варна) аргументира тезата си с встъпването на редица нови страни в ЕС и с тяхната слаба подготвеност да приемат жизненоважни решения относно функционирането на икономиката. Той очерта и някои аспекти на потенциални трудности, които биха могли да доведат до “изпраждане от съдържание” на ЕС в дългосрочен план. Докладът предизвика противоречива реакция сред аудиторията. На идеите на д-р Маринов опонираха проф. д-р ик. н. Здр. Ковачев и доц. д-р Л. Кирев.

В доклада си “Фирмена интернационализация и международна търговия – съвременен теоретичен анализ” *Калоян Колев* (ИУ-Варна) се спря на теоретичния анализ на проблема за влиянието на ПЧИ върху международната търговия.

Секция 3. Икономическата теория в пост-социалистическите страни

В тази секция бяха изнесени общо 18 доклада, фокусирани главно около две групи проблеми: на теорията на прехода и на икономиката в преход. Към първото направление се вписват докладите на проф. Здр. Ковачев, доц. И. Якимова и доц. Л. Несторов.

Солидна основа на дискусиите постави докладът на *проф. д-р ик. н. Здр. Ковачев* (ИУ-Варна) “Теоретични и методологични въпроси на

икономиката в преход”. В него той разглежда фундаментални въпроси на теорията на прехода от плана към пазара. Авторът застъпи идеята, че проблемите на прехода трябва да се изучават в светлината на релацията “социално-икономическа трансформация – историческо време” и засегна въпросите за алтернативността на теоретичния фундамент на реформата и поливалентността на социално-икономическия вектор на прехода.

Доц. д-р И. Якимова (ИУ-Варна) аргументира институционализма като теоретична основа на пазарния преход. Тя изтъкна някои от основните предимства на институционализма, които могат да служат за фундамент на съвременната теория за прехода, а именно: дихотомния характер на икономическата организация, разкрит от Р. Коуз; връзката между транзакционните разходи и обществените институции; ролята на формалните и неформалните институции за ефективността на пазарната икономика, както и отстоявания от институционализма принцип на холизма (целостта) на обществената, респ. на икономическата система.

В своя доклад “Някои въпроси на развитието на икономическата теория” *доц. д-р Л. Несторов* (СА “Д. Ценов”–Свищов) разглежда влиянието на отделни икономически школи върху българската доктрина за икономическо развитие на страната.

В дискусиата се включиха ст. н. с. II ст. д-р Т. Хубенова-Делисивкова, доц. д-р С. Игнатова, доц. д-р Д. Иванова, гл. ас. д-р В. Гаргов.

Останалите доклади се вписват във второто тематично направление “Въпроси на икономиката в преход”.

В доклада си “Лисабонската стратегия - отражение върху българската икономическа теория” *ст. н. с. д-р Маргарита Филева* (ИИ на БАН) акцентира върху европейските рамки на провеждане на икономическата политика и решенията на един от най-новите документи на ЕС – Лисабонската стратегия за заетост и растеж.

Особено място в перспективното развитие на Европа има икономиката на знанието, свързана с развитието на науката и висшето образование, чиито показатели на измерване в нашите условия изследват *доц. д-р Д. Томов, Л. Димитрова и доц. д-р Т. Костадинова* (Медицински университет–Варна). Авторите констатират, че една от причините за кризата в университетското образование и науката у нас се корени в непълноценната система за статистическа макроикономическа информация.

Важни въпроси на публичния сектор в България с оглед на най-новите направления в развитието на теорията и присъединяването на страната ни към ЕС разглежда *ст. н. с. д-р Т. Хубенова-Делисивкова* (ИИ на БАН). Тя посочи, че съвременната дискусия в областта на регулирането на държавните финанси акцентира върху факторния анализ за оценка на фискалната устойчивост и постигане на средносрочно съответствие на публичните разходи с предварително възприети цели и правила за

устойчиви държавни финанси. В контекста на присъединяването на българската икономика към европейските стандарти това означава въвеждането на средносрочно програмно бюджетирание, подобряване на системата за управление на публичните разходи, изпълнение на стратегията за държавния дълг и цялостното хармонизиране на бюджетния сектор и управлението му с изискванията на правото на ЕС.

Три доклада бяха посветени на теорията на човешкия капитал: *доц. д-р А. Казаков* (УНСС) “За необходимостта от нов подход към проблемите на човешкия капитал”; *доц. д-р С. Игнатова* (Пловдивски университет “П. Хилендарски”) “Теорията за човешкия капитал и съвременността” и *Цветана Иванова* (Министерство на труда и социалната политика) “Човешки капитал и икономика на знанието”. Докато първият доклад акцентира върху състоянието и основните проблеми на човешкия капитал в българската икономика и необходимостта от разработването на система за неговата пазарна оценка, вторият и третият доклад представиха развитието на някои основни идеи от теорията на човешкия капитал, както и практическите изводи от гледна точка на Лисабонската стратегия на ЕС, насочена към икономиката на знанието. На основата на примери на добрата практика на страните от ЕС авторите насочиха вниманието на аудиторията и към някои тревожни тенденции на българския трудов пазар.

Към докладите, посветени на човешкия капитал, бяха зададени множество въпроси, които гравитираха около неговото измерване, състоянието и тенденциите на образователната система в България и т.н.

Доц. д-р К. Кунев (СА “Д. Ценов”-Свищов) представи свои оценки за ролята на приватизацията в условията на пазарен преход в доклада си “Приватизация и монополизация - очаквания и проблеми”. Той отдели специално внимание на приватизирането на естествените монополи в страната и на негативните ефекти във връзка с ценообразуването, реструктурирането и технологичното обновление на приватизираните отрасли.

Към проблемите на икономическия растеж в България насочи вниманието на аудиторията *доц. д-р Д. Иванова* (Технически университет – Варна). В него тя акцентира върху ендегенните фактори и тяхното място в политиката на растеж в нашата страна. Върху структурните изменения в икономиката и в частност върху нарастващата роля на услугите се спря *гл. ас. д-р П. Шишманова* (СА “Д. Ценов-Свищов). *Гл. ас. д-р Е. Сотирова в съавторство с Й. Беев* (УНСС) представи доклад на тема “Теоретико-приложен анализ на ефектите от изменението в нормативната среда в паричния сектор”. В него е направен задълбочен научен анализ на последните изменения в паричната политика на БНБ, насочени към ограничаване на кредитната експанзия (в частност измененията и допълненията в Наредба № 21), на техните причини и възможни последици.

Проблемите на “Положителното салдо по “текущите трансфери” в българския платежен баланс” бяха в основата на доклада на *гл. ас. д-р Ваньо Гаргов* (ИУ-Варна). Авторът разви идеи, отнасящи се до: обективността на този процес като резултат от емиграционните процеси в либерализиращата се българската икономика, необходимостта от прилагането на интердисциплинарен подход към нарастващия излишък по сметка “Едностранни преводи” на българския платежен баланс; благоприятната роля на посоченото дългосрочно положително салдо за уравнивяването на платежния баланс и за поддържането на макроикономическата и финансовата стабилност на страната.

Гл. ас. д-р Р. Лазаров (СА “Д. Ценов-Свищов”) изнесе доклад на тема “Относно икономическата модернизация и догонващото развитие”. Основната теза е, че модернизацията на икономиката е функция на институционалната среда. Като извежда същностните черти на два типа модернизация, авторът прави извода, че на България е нужна модернизация от органически тип.

Проблемите на факторната обусловеност на потреблението в България бяха акцент на доклада на *ст. ас. Татяна Иванова* (ИУ-Варна). От главните икономически и неикономически фактори, влияещи върху потребителите, на анализ са подложени лихвеният процент и доходът. На основата на конкретно изследване тя стига до извода, че потреблението на българските домакинства почти изцяло е детерминирано от текущия им доход, а влиянието на лихвения процент е статистически незначимо.

Гергана Попова (ИУ-Варна) представи интегрирана информационна инфраструктура за провеждане на научноизследователски макроикономически изследвания и анализи на регионален признак и осигуряване на среда за съвместна работа на изследователи в макроикономиката.

Гл. ас. д-р Й. Василев (СА “Д.Ценов” - Свищов) се спря на проблеми на преподаването на икономическата теория, по-конкретно на необходимостта от използването на графичния метод, на неговите особености и възможности.

На проведеното заключително заседание *доц. д-р З. Младенова* обобщи резултатите от работата на конференцията, очерта някои основни насоки на изследователската програма по икономическа теория в началото на XXI век и благодари на спонсорите на конференцията – фирма “СПАРКИ” АД и сем. Карагеоргиеви за финансовата подкрепа и за прекрасните условия в х-л “Естрея” в комплекс “Св. Константин и Елена”.

Доц. д-р Зоя Младенова